

3.3.1.b AGRICULTURA I RAMADERIA

Catalunya presenta una població ocupada agrària del 3,5 % de l'ocupació total del país, superant solament al Regne Unit 2,2 %, Luxemburg 2,8 % i Alemanya amb un 3 %, i es caracteritza per un envelliment notable dels caps d'explotació i una baixa taxa de dedicació a temps complet. Solament el 22,6 % dels caps d'explotació de Catalunya tenen dedicació completa a l'explotació, essent el 51,6 % a Bèlgica, el 50,7 % al Regne Unit i el 40,1 % a França. La població ocupada dedicada a l'agricultura i ramaderia genera un valor afegit brut (VAB) de l'1,5 % (1994), xifra inferior a la mitjana de la UE, el 1,8 %, i només per damunt d'Alemanya, Luxemburg, Suècia i el Regne Unit.

Es tracta d'una activitat agrària caracteritzada per una dimensió petita de les explotacions, 15 ha de mitjana, i per estar fortament orientada cap a l'activitat ramadera, la qual suposa el 60,2 % de la producció final agrària a Catalunya (1994), essent la producció final vegetal el 36,5 %, i la forestal l'1,3 %. Pel que fa als productes, el porcí ocupa la primera posició, el 26,8 % de la producció final agrària.

El grau d'intensificació de l'activitat agrícola i ramadera de Catalunya, 122,4 VAB/ha, és superior a la mitjana europea, 100 VAB/ha, i a la de països amb explotacions més extensives com França, Alemanya o el Regne Unit, mentre la dimensió de les explotacions, 14,3 ha/UTA, és molt inferior a la mitjana de la UE, 18,6 ha/UTA, essent aquesta una de les causes importants de la SEVA baixa rendibilitat.

Un tret característic de l'actual model agrícola i ramader, i que cada vegada s'accentua més, és l'aplicació de mecanismes de control des de centres de decisió cada cop més allunyats del productor, desapareixent del pagès i del ramader el control intern del sistema i la capacitat de respondre als nombrosos mecanismes de regulació, positius i negatius, del mateix conreu. Les mesures de la Política Agrària Comuna (PAC) tenen una incidència clara sobre l'evolució de l'activitat agrària perquè orienten les produccions que els pagesos faran cada any en funció dels ajuts que s'estableixen i de les restriccions que s'imposen, i tenen una elevada incidència social en relació al sector agrari i al món rural (explotacions més grans, desaparició de petits productors, pèrdua de població, etc.), i en el paisatge, i per tant, en la diversitat biològica.

Els agrosistemes s'han de considerar a mig camí entre els ecosistemes naturals, com ara boscos i aiguamolls, i els artificials; la posició més pròxima a un o altre depèn del grau d'intensificació i d'industrialització del conreu. Les espècies pròpies d'un lloc són substituïdes, en més o menys mesura, per unes quantes espècies originàries d'altres indrets i sotmeses a una selecció artificial, desapareixent l'estructura pròpia de la comunitat natural i reduint, quan no eliminant, la seva xarxa d'interaccions.

Els sistemes agraris han estat escassament estudiats, i quan s'ha fet ha estat des de l'ecofisiologia de les espècies conreades i dels seus enemics (plagues, malalties, males herbes, etc.) i sobre mètodes de lluita per aconseguir conreus sans. En poques ocasions s'han estudiat com a comunitat d'organismes (agrobiocenosi) en la que s'estableixen tot un seguit d'interaccions similars a les existents en els ecosistemes naturals. Alguns dels agrosistemes més importants per al manteniment de la biodiversitat són els cultius arboris i els conreus herbacis.

En els agrosistemes mereixen una especial atenció els diversos components lineals (marges i vores, recs i sèquies, construccions de pedra seca, tanques arbrades, camins ramaders, etc.) que desenvolupen una funció essencial en la conservació de la diversitat biològica. En les zones amb predomini de grans superfícies conreades, aquests elements actuen de connectors entre les àrees naturals, i també, en alguns casos, de punts aïllats d'elevada diversitat biològica enfront del medi que els envolta. La presència d'aquests components lineals, que serveixen de refugi a gran nombre d'elements de la fauna i la flora, són una garantia de conservació de la diversitat biològica en l'àmbit agrícola i ramader, i per això cal estimular la seva protecció i reposició on s'hagin perdut.

Camins ramaders classificats

	Fins 31.12.82			Des de 1982 fins 20.4.98		
	Núm. TM	km VP	ha VP	Núm. TM	km VP	ha VP
Barcelona	6	69	97	8	180	358
Girona	1	7	3	---	---	---
Lleida	5	188	468	10 (*)	118	106
Tarragona	52	999	2.171	---	---	---
TOTAL	64	1.263	2.739	18	298	464

TM: terme municipal; VP: via pecuària; (*) actuacions amb motiu de concentració parcel·laria

Els plaguicides de síntesi, per tractar-se de substàncies biocides, representen un risc no sols per la salut humana sinó també pel medi ambient. Existeix a Catalunya un consum decreixent de productes fitosanitaris en tones i pessetes totals. Aquesta davallada és conseqüència de diversos factors: la crisi generalitzada de l'activitat agrària, la incidència de la PAC, que dona ajuts als pagesos per superfície sembrada de determinats cultius, independentment de les produccions obtingudes, fomenta el guaret, etc. Hi ha un acusat descens d'insecticides, és més irregular el de fungicides, depèn molt de les condicions meteorològiques, mentre que el d'herbicides tendeix a incrementar-se, per estalvi de ma d'obra en l'eliminació d'herbes adventícies al conreu i la seva utilització en jardineria.

Davant la utilització generalitzada de fertilitzants i pesticides de síntesi, es comença detectar una tendència cap a la pràctica d'una agricultura i una

ramaderia menys agressiva vers al medi i que pugui oferir al mercat productes exempts de contaminants; en aquesta línia s'hi troba la producció integrada i la producció ecològica. L'any 1998 hi havia a Catalunya 268 productors que aplicaven les tècniques de la producció integrada, amb una superfície de 1.669,74 ha i una producció prevista de 59.721,85 Tm.

Producció integrada a Catalunya
(Superfície en ha)

	1995	1996	1997	1998
Fruita dolça	319	850	1.100,3	1.284,1
Cítrics	0	215	206	319,76
Tomàquet	0	0	33,4	65,88
TOTAL	319	1.065	1.339,7	1.669,74

La producció ecològica a Catalunya era practicada l'any 1997 per 257 productors amb un total de 7.187,5 ha adscrites.

Producció agrària ecològica
(Superfície en ha)

	1995	1996	1997
Cereal i extensius	432,2	399	488
Cítrics	134,8	133	9
Fruiters	39,9	59	64
Fruits secs	621	560	542
Hortalisses	53,3	73	79
Oliveres	864	1.005	997
Plantes aromàtiques	0,7	211	6
Prats i pastures	2.580,5	2.411	2.459
Vinya	207,2	250	322
Bosc/plantes silvestres	0	1.309	2.002
Altres	0	159	219,5
TOTAL	4.933,6	6.578	7.187,5

La producció ramadera ecològica també és regulada i es practica en 23 explotacions ramaderes distribuïdes en 9 explotacions de bestiar vaquí, 5 d'oví, 4 d'avicultura, 3 de cabrum, 1 de porcí i 1 en altres tipus de bestiar. Les explotacions de vaquí tenen 1.100 caps inscrits.

En el desenvolupament de les tècniques de minimització de la utilització de pesticides i adobs, així com el maneig acurat del bestiar i la utilització de farmacopea, tenen un paper important el centenar d'Agrupacions de Defensa

Vegetal (ADV) i les Agrupacions de Defensa Sanitària (ADS) creades pel Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.

Les pràctiques agronòmiques inadequades contribueixen a la degradació del sòl, de la qualitat de les aigües i en definitiva del conjunt de l'agrosistema. En aquest sentit destaca la deficient qualitat de les aigües subterrànies en diferents zones d'agricultura intensiva, com la plataforma costanera del Baix Llobregat o del Maresme. Aquest impacte sobre la qualitat de les aigües també s'ha detectat en comarques amb ramaderia intensiva com Osona, on la producció de residus ramaders és superior a la capacitat d'assimilació de les terres de conreu.

Producció de purins per tipus de bestiar

Tipus de bestiar	l/cap/dia	caps	m ³ /any
Vaquí de producció de llet	40	112.369	1.640.587
Vaquí de reposició	18	33.027	216.987
Vaquí d'engreix	10	473.627	1.728.739
Porcs d'engreix	6	2.443.191	5.350.588
Porcs mascles reproductors	10	12.581	45.921
Truja amb garrins	14	1.317.755	6.733.728
TOTAL			15.716.550

En aplicació de la corresponent directiva comunitària, el novembre de 1998 es publicà un decret designant les zones vulnerables en relació a la contaminació de nitrats procedents de fonts agràries. Aquest decret afecta a quinze comarques de Catalunya: quatre de la demarcació de Girona (Alt i Baix Empordà, Pla de l'Estany i Gironès), dues de la de Barcelona (Maresme i Osona), quatre de la de Tarragona (Alt i Baix Camp , Tarragonès i Baix Penedès) i cinc de la de Lleida (Noguera, Segarra, Urgell, Pla d'Urgell i Segrià). També s'ha publicat el codi de bones pràctiques agràries en relació amb el nitrògen.

Per a l'aplicació del reglament comunitari sobre mètodes de producció agrària compatibles amb les exigències de la protecció del medi ambient i la conservació dels espais naturals, es xifra l'aportació de la Unió Europea en quasi 64.000 milions de pessetes, d'un total de 214.000 milions a finançar entre la UE, el MAPA i les Comunitats Autònomes per al període 1993-1997. D'aquests 214.000 milions d'inversió total, 15.800 milions (7,3 %) s'haurien d'haver invertit a Catalunya, però a finals de l'any 1997 solament s'havien certificat 600 milions, els corresponents al programa zonal de l'avellana.

La pèrdua de sòl d'alt valor productiu a causa del creixement urbà, la industrialització i les infraestructures viàries és un fet real arreu de Catalunya, agreujant-se a la zona costanera i d'una manera especial a la Regió Metropolitana de Barcelona.

Sense pagesos i ramaders en el territori, no és possible aconseguir la voluntat expressada en el Pla Territorial General de Catalunya de reequilibri territorial,

doncs la presència d'activitat agrària és imprescindible per a la dinamització equilibrada del territori, tant per l'activitat productiva que genera al seu voltant, com per l'atractiu turístic que pot representar i les funcions ecològiques que manté. Tenir una població activa agrària baixa no es pot presentar, sota cap concepte, com una característica pròpia d'una societat avançada amb una economia desenvolupada, al contrari, l'emigració rural i la pèrdua de població dedicada a l'activitat agrària, trenca tot equilibri territorial i fa inviable l'establiment d'un model de societat sostenible.

Objectius a assolir:

- Avançar cap a l'establiment d'un model d'agricultura i ramaderia sostenible, en el que la conservació dels recursos naturals, la protecció de la diversitat biològica i paisatgística i el reequilibri territorial, siguin els seus objectius fonamentals, però també una nova manera de garantir la seva viabilitat econòmica i de comprometre al conjunt de la societat en el manteniment de les activitats agrícoles i ramaderes.
- Incidir en l'elaboració i l'aplicació de la política agrària comunitària, de manera que es tinguin en compte les especials característiques de l'agricultura i la ramaderia catalanes, i del propi medi natural, i de la diversitat biològica i paisatgística a la qual dona suport.
- Impulsar l'àmplia aplicació de les mesures agroambientals de la Política Agrària Comuna, dotar a les administracions competents dels pressupostos adequats per a fer front al cofinançament dels programes que s'estableixin, i elaborar els programes corresponents d'informació i formació entre els professionals de l'agricultura, la ramaderia i la conservació per facilitar la seva aplicació.
- Impulsar i donar suport a l'establiment i l'extensió de les produccions agrícoles i ramaderes integrades i ecològiques, i també a totes aquelles pràctiques que comportin una disminució generalitzada de l'ús de fertilitzants i pesticides de síntesi.
- Aplicar totes les mesures previstes per a la reducció de l'impacte de l'ús de fertilitzants nitrogenats, gestionar adequadament la producció de purins procedents de les activitats ramaderes, i adoptar mesures complementàries pel que fa als fitosanitaris i altres fertilitzants, i evitar, principalment, el seus efectes perjudicials sobre la xarxa hídrica i la seva incorporació a la xarxa tròfica.
- Adoptar mesures de protecció dels sòls, fomentar les pràctiques agrícoles més respectuoses, assajar-ne de noves o recuperar-ne d'antigues, i difondre en tots els casos els resultats obtinguts i elaborar i difondre propostes pràctiques per a la seva aplicació en les explotacions agràries.

- Donar suport al manteniment dels diferents components lineals i reticulars presents en els ecosistemes agraris, procedir a la seva reposició quan hagin estat malmesos, i difondre entre els agricultors un repertori de solucions pràctiques; pel seu caràcter regional, cal prestar una atenció especial a la funció connectiva de la xarxa hidrològica i de la xarxa de camins i vies pecuàries.
- Impulsar la selecció, millora, conservació i distribució de les varietats vegetals cultivades i de les races de bestiar autòctones, i caracteritzar genèticament les diverses varietats i races autòctones existents.